

Handläggare: Barbro Karlsson
Telefon: 08-508 36 218

Till
Äldrenämnden

Servicejänster i form av vaktmästarservice

Svar på remiss på ”Skrivelse om servicejänster i hemtjänsten” (dnr. 327-2163/2006)

Äldreförvaltningens förslag till beslut

Äldrenämnden godkänner förvaltningens förslag till remissvar på skrivelsen om servicejänster i hemtjänsten.

Gunnel Rohlin
Direktör

Raili Karlsson
Enhetschef

Sammanfattning

Margareta Olofsson (v), Christopher Ödmann (mp) och Elisabeth Brandt-Ygeman (s) har i skrivelsen ”Servicejänster i hemtjänsten” givit stadsledningskontoret i uppdrag att utreda hur Stockholms stad kan erbjuda äldre hjälp med serviceinsatser med förenklad biståndsbedömning samt att utreda permanentning av vaktmästarservice för äldre.

Äldreförvaltningen anser att det är positivt att kommuner genom den nya lagen ges möjlighet att tillhandahålla servicejänster åt äldre utan föregående biståndsprövning. Majoriteten av stadsdelsnämnderna har infört vaktmästartjänster men hittills har respektive stadsdelsnämnd beslutat om vilka kriterier som ska gälla för att få tillgång till

tjänsten. Äldreförvaltningen anser därför att det är angeläget att staden inför servicetjänster i form av vaktmästartjänster med gemensamma riktlinjer i hela staden.

Äldreförvaltningen anser att staden bör införa servicetjänster i form av vaktmästarservice utan föregående individuell biståndsprövning med stöd av lagen om kommunal befogenhet att tillhandahålla servicetjänster åt äldre.

Äldreförvaltningen kan konstatera att de flesta av de tjänster som föreslås ingå i vaktmästarservice idag utförs av hemtjänsten. Däremot är de förebyggande insatser som en vaktmästarfunktion föreslås ha inte en lika självklar uppgift för hemtjänsten och därmed anser äldreförvaltningen att alla ska få tillgång till den, även de som är beviljade någon form av hemtjänst. Äldreförvaltningen anser att möjligheten att anlita vaktmästarservice ska gälla för personer som fyllt 75 år.

Servicetjänster i form av vaktmästarservice bör omfatta enklare praktiska och riskfyllda vardagssysslor. Då det är av stor vikt att tjänsten även utgör en uppsökande funktion i förebyggande syfte, anser äldreförvaltningen att de personer som arbetar med vaktmästarservice ska kunna ge information och vägledning om äldreomsorgens, socialtjänstens och primärvårdens verksamheter samt vid behov förmedla kontakt med olika funktioner. I de fall vaktmästarservice upphandlas är det särskilt viktigt att i samband med förfrågningsunderlag och avtal tänka på hur den uppsökande delen av tjänsten ska utföras.

Det finns förslag om att sätta ett tak på sex timmar per år och hushåll vad gäller nyttjandet av vaktmästartjänster. Äldreförvaltningen anser att det kan vara rimligt.

Flera undersökningar visar tydligt att avgiften är av stor betydelse och många gånger en avgörande faktor om äldre anlitar hemtjänst eller annan service. Vaktmästarservice ska ha en uppsökande och förebyggande funktion och det är därför viktigt att kunna nå så många som möjligt. Äldreförvaltningen anser mot denna bakgrund att vaktmästarservice bör vara avgiftsfri.

Äldreförvaltningen anser att det är viktigt att kontinuerligt följa upp och utvärdera de verksamhetsmässiga och ekonomiska effekter som servicetjänster i form av vaktmästarservice kan ge. Äldreförvaltningen anser att en första uppföljning och analys bör kunna ske i samband med verksamhetsberättelse för 2007.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av äldreförvaltningen. Då remisstiden varit kort har kommunstyrelsens pensionärsråd ännu inte tagit del av ärendet, men kommer att ta del av förvaltningens tjänsteutlåtande och äldrenämndens beslut den 12 april 2007.

Bakgrund

Margareta Olofsson (v), Christopher Ödmann (mp) och Elisabeth Brandt-Ygeman (s) har i skrivelsen ”Servicetjänster i hemtjänsten” givit stadsledningskontoret i uppdrag att utreda hur Stockholms stad kan erbjuda äldre hjälp med serviceinsatser med förenklad biståndsbedömning eller i enlighet med propositionen, samt att utreda permanentning av vaktmästarservice för äldre. Stadsledningskontoret har i samma skrivelse även fått i uppdrag att utreda ett avgiftssystem för servicetjänster samt att utarbeta förslag till riktlinjer.

Enligt äldreroteln ska äldrenämndens remissvar endast omfatta förslaget om vaktmästartjänster.

Riksdagen beslöt den 30 maj 2006 att anta propositionen (2005/06:115) ”Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre”. I den nationella utvecklingsplanen framgår bland annat att regeringen på olika sätt vill stimulera förebyggande hembesök samt säkerhetsfrämjande och skadeförebyggande arbete. Det övergripande målet med förebyggande och hälsofrämjande insatser bör vara att den äldre personen så länge som möjligt ska kunna bibehålla sin hälsa och funktionsförmåga och därigenom sitt oberoende. Förebyggande insatser riktade mot äldre kan medföra stora vinster, både hälsomässiga och ekonomiska, för såväl individen som samhället.

Kommunal befogenhet att tillhandahålla servicetjänster åt äldre

Som en del i den nationella utvecklingsplanen infördes från och med den 1 juli 2006 en ny lag om kommunal befogenhet att tillhandahålla servicetjänster åt äldre. Med den nya lagen får kommuner befogenhet att utan individuell behovsprövning tillhandahålla servicetjänster åt personer som fyllt 67 år. Med servicetjänster avses tjänster som är avsedda att förebygga skador, olycksfall eller ohälsa och som inte utgör personlig omvårdnad. Det ska dock vara fråga om tjänster eller uppgifter som en yngre, frisk person utan funktionsnedsättning kan utföra själv. Tjänster som normalt sett även yngre personer behöver anlita hjälp för avses inte omfattas av begreppet servicetjänster.

För servicetjänster åt äldre får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader. Den nya lagen inskränker inte de skyldigheter som en kommun har att tillhandahålla hemtjänst enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL). Vid en prövning enligt SoL kan det inte anses att behovet är tillgodosett genom att kommunen erbjuder servicetjänster. Den enskilde har därför alltid rätt att få en ansökan om hemtjänst prövad som en biståndsansökan.

Den kommun som väljer att tillhandahålla servicetjänster åt äldre ska beakta likställighetsprincipen. Det innebär att alla kommuninvånare över en viss ålder ska kunna få servicetjänster utförda på samma villkor oavsett var i kommunen personen är bosatt.

Eventuella avgifter för servicetjänster utan biståndsprövning ingår inte i den s.k. maxtaxan enligt SoL. Eftersom hemtjänst och servicetjänster kan bestå av samma tjänst är det särskilt viktigt att kommunen är uppmärksam på att den enskilde kan ha rätt att få insatserna enligt SoL i stället för som servicetjänst.

Skatteverket påpekade under remissbehandlingen att för det fall kommunerna tar ut avgifter för servicetjänster som inte är individuellt behovsprövade är de skattepliktiga enligt mervärdesskattelagen (1994:200).

Vaktmästarservice i staden

I de flesta av stadens stadsdelsnämnder finns idag någon form av vaktmästarfunktion som hjälper äldre med praktiska och riskfyllda vardagssysslor. De flesta stadsdelsnämnder har valt att vaktmästarfunktionen ska rikta sig till personer från 75 års ålder, men i sex stadsdelsnämnder riktar sig servicen till personer från 65 år. I samtliga stadsdelsnämnder är vaktmästarservicen avgiftsfri för den enskilde.

Hur stadsdelsnämnderna i övrigt har organiserat vaktmästarservice varierar något men gemensamt är att de utför enklare tjänster såsom att byta glödlampor och proppar, hänga upp gardiner, fästa sladdar och bära upp eller ner saker från vind eller källare.

I ungefär hälften av stadsdelsnämnderna riktar sig vaktmästarservicen till alla över en viss ålder oavsett om de har annan hemtjänst eller inte, medan den andra hälften av stadsdelsnämnderna har valt att rikta servicen till dem som inte har annan hemtjänst.

Äldreförvaltningens synpunkter och förslag

Äldreförvaltningen anser att det är positivt att kommuner genom den nya lagen ges möjlighet att tillhandahålla servicetjänster åt äldre utan föregående biståndsprövning. Majoriteten av stadsdelsnämnderna har infört vaktmästartjänster men hittills har respektive stadsdelsnämnd beslutat om vilka kriterier som ska gälla för att få tillgång till tjänsten. Det har lett till att kriterierna varierar mellan stadsdelsnämnderna vad gäller från vilken ålder tjänsten erbjuds, om man får ha annan hemtjänst eller inte för att få tillgång till vaktmästarservice samt vad som ingår i tjänsten. Äldreförvaltningen anser därför att det är angeläget att staden inför servicetjänster i form av vaktmästartjänster med gemensamma riktlinjer i hela staden.

I ställningstagandet om hur staden ska hantera servicetjänster och vad som eventuellt kan erbjudas äldre i staden, finns ett antal aspekter att ta hänsyn till. Det handlar bland annat om kostnader, avgifter, organisation, utförande, uppföljning samt hur de nya tjänsterna bör sammanfogas med eller avgränsas mot hemtjänsten.

Äldreförvaltningen anser att staden bör införa servicetjänster i form av vaktmästarservice utan föregående individuell biståndsprövning med stöd av lagen om kommunal befogenhet att tillhandahålla servicetjänster åt äldre. Det primära syftet med tjänsten är att förebygga fallskador bland äldre.

I 5 kap. 6 § SoL behandlas kommunens ansvar för att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena för äldre personer i kommunen samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område. En del av vaktmästarservicen föreslås vara uppsökande på så sätt att vaktmästaren kommer att komma hem till personer som inte har någon tidigare kontakt med äldreomsorgen och vid behov kan passa på att informera om de olika insatser som finns. Denna uppsökande del ersätter dock inte annan form av uppsökande verksamhet som stadsdelsnämnderna bedriver i enlighet med 5 kap. 6 § SoL. Äldreförvaltningen anser mot denna bakgrund att det är viktigt att poängtera att vaktmästartjänster utförs med stöd av lagen om kommunal befogenhet att tillhandahålla servicetjänster åt äldre.

Målgrupp

Ett ställningstagande som måste göras är om vaktmästarservice ska rikta sig till alla över en viss ålder eller om dessa tjänster i första hand bör rikta sig till personer som inte har annan hemtjänst. Detta är också ett av de kriterier som idag skiljer mellan stadsdelsnämnderna.

Äldreförvaltningen kan konstatera att de flesta av de tjänster som föreslås ingå i vaktmästarservice idag utförs av hemtjänsten. Däremot är de förebyggande insatser som en vaktmästarfunktion föreslås ha inte en lika självklar uppgift för hemtjänsten och därmed anser äldreförvaltningen att alla ska få tillgång till den, även de som är beviljade någon form av hemtjänst.

Äldreförvaltningen bedömer att behovet av servicetjänster i form av vaktmästarservice, med syfte att förebygga fallskador, är störst bland de äldre pensionärerna och anser därför att möjligheten att anlita vaktmästarservice ska gälla för personer som fyllt 75 år.

Äldreförvaltningen gör bedömningen att verksamheten till en början kommer att anlitas av relativt få personer. Varefter vaktmästarservicen blir mer känd kan dock verksamheten successivt komma att öka.

Insatser

Servicetjänster i form av vaktmästarservice bör omfatta enklare praktiska och riskfyllda vardagssysslor såsom att vara behjälplig med tyngre lyft, bära upp och ner saker från vind eller källare, fästa sladdar samt olika former av insatser som innebär att klättra på stegar t.ex. byta glödlampor, proppar och gardiner. Vaktmästarservice bör inte omfatta trädgårdsskötsel, fönsterputs eller insatser som kräver någon form av auktorisation. Personlig omvårdnad ingår inte i begreppet servicetjänster.

Då det är av stor vikt att tjänsten även utgör en uppsökande funktion i förebyggande syfte, anser äldreförvaltningen att de personer som arbetar med vaktmästarservice ska kunna ge information och vägledning om äldreomsorgens, socialtjänstens och primärvårdens verksamheter samt vid behov förmedla kontakt med olika funktioner. I dessa uppgifter

bör även ingå att kunna göra en avvägning om den enskilde kan vara i behov av bostadsanpassning eller tekniska hjälpmedel och i sådana fall ta kontakt med arbetsterapeut för bedömning. Vidare bör man kunna ge råd om enkla åtgärder som kan förhindra att den enskilde skadar sig.

Med hänsyn till de arbetsuppgifter som vaktmästarservice ska kunna tillhandahålla vill äldreförvaltningen poängtera vikten av att berörda personer inom vaktmästarservice har lämplig kompetens och erfarenhet. I de fall vaktmästarservice upphandlas är det särskilt viktigt att i samband med förfrågningsunderlag och avtal tänka på hur den uppsökande delen av tjänsten ska utföras.

Det finns förslag om att sätta ett tak på sex timmar per år och hushåll vad gäller nyttjandet av vaktmästartjänster. Äldreförvaltningen anser att det kan vara rimligt, framförallt av den anledningen att ett stort behov av att nyttja vaktmästartjänster egentligen kan stå för att personen i fråga är i behov av andra insatser och bör då ansöka om bistånd istället.

Avgifter

Ett viktigt ställningstagande som måste göras är om servicetjänster i form av vaktmästarservice ska vara avgiftsfri eller inte.

Flera undersökningar visar tydligt att avgiften är av stor betydelse och många gånger en avgörande faktor om äldre anlitar hemtjänst eller annan service. Vaktmästarservice ska ha en uppsökande och förebyggande funktion och det är därför viktigt att kunna nå så många som möjligt.

Då äldreförvaltningen anser att staden bör inrätta vaktmästarservice med stöd av lagen om kommunal befogenhet att tillhandahålla servicetjänster åt äldre, är det viktigt att framhålla att dessa insatser ges utanför socialtjänstlagens ram och således är momspliktiga. Det innebär att den enskilde, förutom en eventuell fastslagen avgift, ska betala 25 % moms. Om avgiften inte skulle subventioneras utan tas ut enligt stadens fastslagna timavgift inom hemtjänsten å 185 kr skulle den enskilde få betala 231 kr per timme år 2007.

Äldreförvaltningen anser mot denna bakgrund att vaktmästarservice bör vara avgiftsfri.

Införande, uppföljning och utvärdering

Vid införande av vaktmästarservice bör ett gemensamt stöd för statistikinsamling utarbetas och informationsmaterial som riktar sig till de enskilda bör tas fram.

Äldreförvaltningen anser att det är viktigt att kontinuerligt följa upp och utvärdera de verksamhetsmässiga och ekonomiska effekter som servicetjänster i form av vaktmästarservice kan ge. Äldreförvaltningen anser att en första uppföljning och analys bör kunna ske i samband med verksamhetsberättelse för 2007.

Bilagor

”Servicetjänster i hemtjänsten” - skrivelse av Margareta Olofsson (v), Christopher Ödmann (mp) och Elisabeth Brandt-Ygeman (s)